

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Գրաձանաչության կազմակերպման
առանձնահատկությունները

Առարկան՝ Պատմություն

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Կարեն Սարգսյան

Ուսումնական հաստատություն՝ ՀՀ Արագածոտնի մարզի Սուսերի
միջնակարգ դպրոց

Երևան 2022

Ներածություն

Թեմայի կարևորությունը: Այսօր ժամանակակից դպրոցում գրաճանաչության դասավանդման խնդիրները հիմնականում նույնն են, սակայն մոտեցումներն ու պահանջները քիչ ուրիշ են, տարբերվող: Գրաճանաչության դասավանդման վերաբերյալ մեր պատկերացումները ժամանակի ընթացքում տրանսֆորմացվել են, փոփոխվել, հարստացել նոր փորձով ու մեթոդաբանությամբ՝ ուսուցչին մղելով ստեղծագործելու, նոր լուծումներ փնտրելու՝ աշակերտի ուսումնառությունը հետաքրքիր և առաջանցիկ կազմակերպելու համար:

Թեմայի նպատակն է՝ ներկայացնել գրաճանաչության արդյունավետ դասավանդման այնպիսի գործիքներ, որոնք աշակերտին հնարավորություն կտան կապակցելու տարբեր ոլորտների մասին իրենց ունեցած գիտելիքները՝ սովորածը իմաստավորելու և գործնականում այն կիրառելու համար:

Այսօր կարելի վստահաբար պնդել, որ երեխայի հաջողությունը դպրոցում գրաճանաչության ընթացքում, ի վերջո, կախված է երկու հիմնական գործոնների փոխազդեցությունից.

ա) հոգեբանական առանձնահատկություններ, երեխայի կարողություններ,

բ) չափորոշչային պահանջների և ուսուցման մեթոդաբանության համապատասխանություն:

Երեխաները դպրոց են գալիս խոսելու, պատմելու, արտասանելու, երգելու, իրենց տեսածը, լսածը, խոհերն ու զգացումները լեզվով արտահայտելու որոշակի կարողություններով, որոնք հսկայական ու անփոխարինելի նշանակություն ունեն նրանց մտավոր զարգացման ու հետագա առաջընթացի համար: Սակայն բնական ճանապարհով յուրացված լեզվական այս պաշարը դպրոցում դրվում է որոշակի համակարգի տակ:

Ինչպես ռուս մեծ մանկավարժ Ուշինսկին է նկատել՝ «Այն երեխան, որի զարգացումը բռնի կերպով չի աղճատվել, մեծ մասամբ, հինգ կամ վեց տարեկանում արդեն իր մայրենի լեզվով խոսում է աշխույժ ու ճիշտ»:

Բովանդակություն

Ներածություն-----	3
Գրաճանաչության կազմակերպման առանձնահատկությունները-----	4
Եզրակացություն-----	14
Օգտագործված գրականության ցանկ-----	15

Գրաճանաչության կազմակերպման առանձնահատկությունները

Դեռևս այբբենարանում տրված նկարների, առանձին բառերի, բառակապակցությունների, նախադասությունների ու կապակցված նյութերի, էքսկուրսիաների, գննական նյութերի և այլ միջոցներով երեխաները տարրական տեղեկություններ են ձեռք բերում շրջապատի աշխարհի, մարդկանց աշխատանքի և այլ երևույթների վերաբերյալ: Գրեթե միշտ աշխարհաճանաչողական տեղեկությունների ձեռքբերումն իրականացվում է ակտիվ երկկողմանի գրույցով՝ երեխաների իմացածը թարմացնելու, անհատական դիտումների շնորհիվ ձեռք բերվածը գիտակցելու աշխատանքից՝ անցնելով նոր տեղեկությունների հաղորդմանը: Այսպիսով, իմացածի և նոր ձեռք բերածի միջև որոշակի կապ է ստեղծվում և ճանաչումն ավելի ամբողջական ու կատարյալ է դառնում: Հենց այս գործընթացի ժամանակ էլ աշակերտները սովորում են խոսք կառուցել:

Ընդօրինակելով մեծերի խոսքը՝ աշակերտները արտահայտվելիս գործածում են խոսքի տարբեր տեսակներ, այդ թվում՝ դատողական և գնահատող խոսք:

Դպրոց ընդունված 6 տարեկան երեխաների խոսքն առավելապես պատմողական է: Նրանք պատմում են, գրուցում, սակայն ոչ միշտ են իրենց խոսքն ավարտում եզրակացություններով, դատողություններով:

Ուսումնական գործունեության ընթացքում ամենակարևոր խնդիրներից մեկը աշակերտների խոսքի զարգացումն է, հաղորդակցվելու կարողության ձևավորումը, քանի որ մարդու հիմնական յուրահատկություններից մեկը հաղորդակցվելու ընդունակությունն է. խոսքի միջոցով են իրագործվում բարձրագույն հոգեկան գիտակցական գործընթացներն ու շփման առավել կատարյալ, սոցիալական տեսակետից անհրաժեշտ ձևերը:

Նոր դպրոց մտնող երեխայի խոսքի զարգացման աշխատանքներն իրականացվում են լեզվական տարրական գիտելիքների ուսուցման միջոցով, որի ընթացքում լուծվում են աշակերտի խոսքի զարգացման մի շարք խնդիրներ՝ հնչյունների ուղղագրությունն ու ուղղախոսությունը, ճիշտ շեշտադրումը, բառակապակցություններ, ապա նախադասություններ կառուցելու կարողությունը, բառիմաստի ընկալման, ճիշտ կիրառման և պատկերավոր խոսք

կառուցելու կարողությունը: Ամրապնդման համար համապատասխանաբար կատարվում են ճանաչողական և կիրառական վարժություններ: Սկսած նախաալբերենական շրջանից՝ աշակերտներին գաղափար է տրվում բանավոր և գրավոր խոսքի մասին, պատումի, նախադասության մասին, զարգացվում նրանց տեսողական-պատկերային մտածողությունը, ձևավորվում մտքերը հասկանալի և ճիշտ ձևակերպելու, հաղորդակցվելու, ինքնարտահայտվելու կարողություններ: ¹

Ուսուցման ընթացքում ուսուցիչը կրտսեր դպրոցականների առջև խնդիր է դնում իր կողմից առաջադրվող հարցերին տալ լիարժեք և տրամաբանված պատասխաններ, խոսել ճիշտ ու գրագետ, խուսափել անհարկի կրկնություններից: Հատկապես ուշադրություն պետք է դարձնել, որ աշակերտը ազատ և անկաշկանդ մտածի և հաղորդակցվի, կարողանա հասկանալ տրված հարցերը և ճշգրիտ պատասխանել դրանց, կարողանա ճիշտ կողմնորոշվել խոսքային իրադրության մեջ: Երեխային առաջարկում ենք պատմել իր, ընտանիքի, ընկերների, սիրելի իրի և այլ առարկաների կամ երևույթների մասին, սովորեցնում համեմատել և գտնել առարկաների նմանություններն ու տարբերությունները և այլն, ձևավորում ենք դիմացինի խոսքը լսելու կարողություն: Աշխարհաճանաչողական տեղեկությունների միջոցով զարգացնում ենք խոսքն ու մտածողությունը, նոր բառերի միջոցով հարստացնում բառապաշարը, այն մաքրում ժարգոնային, բարբառային, մակաբույծ բառերից՝ բացատրելով, որ «ամեն մի ավելորդ բառ մոտավորապես նույնն է, ինչ դերասանի համար ավելորդ շարժումը, երաժշտի համար՝ ավելորդ ձայնը, հնչյունը, նկարչի համար ավելորդ գույնն ու վրձնահարվածը»: Արդեն հետալբերենական շրջանում աշխատանքներ են տարվում խոսքի, բառի, նախադասության և տեքստի շուրջ, գործնականում կիրառում լեզվական նախնական գիտելիքները: Օրինակ՝ բառի մասին գաղափար կազմելու համար աշակերտներին հարցնում ենք, թե ինչ են տեսնում իրենց շրջապատում, աշակերտները սկսում են անվանել տարբեր առարկաներ, այնուհետև հարցնում ենք, թե ինչպես են տարբերում այդ առարկաները, աշակերտները անվանում են առարկաների տարբեր հատկանիշներ, բնութագրում են դրանք, ասում, թե որ առարկան ինչի համար է: Աշակերտներին կարելի է առաջարկել իրենց խոսքը կառուցել շաղկապների միջոցով (Գիրքը կարդալու համար է, իսկ գրիչը՝ գրելու, Ինձ դուր չեկավ տղայի արարքը, որովհետև նա դրանով ցավ պատճառեց մեկ ուրիշին և այլն): Խոսքի կառուցման այս եղանակը կնպաստի աշակերտների տրամաբանված խոսքի զարգացմանը: Բառի մասին գաղափար տալուց հետո կատարում ենք եզրահանգում, որ յուրաքանչյուր առարկա ունի իր անվանումը, յուր բառ ունի իր նշանակությունը, իմաստը: Երեխաներին բացատրում ենք, որ բառը պետք է անպայման իմաստ

¹ 5.Մանուկյան Ս. Պ., Մանկավարժական և աշակերտական դասանպատակները, Եր., <<Լուսաբաց>>, 2003:

ունենա, որ հնչյունների ամեն կապակցություն բառ չէ: Կարելի է աշխուժություն մտցնելու համար ստեղծագործել և գրել փոքրիկ բանաստեղծություն բառի իմաստի վերաբերյալ.

Դասարանը սենյակ է, որտեղ մենք սովորում ենք, /Գիրքը գիտելիք է, մենք այն սիրով կարդում ենք, /Գրիչով մենք գրում ենք մաշտոցյան տառերը, / Կավիճով գրում ենք նոր սովորած բառերը: /Բայց այս ի՞նչ տառեր են իրար միացել՝ / Կուպ, տեպ, կա, պա, մի մեծ աղմուկ բացել, / Չենք հասկանում ոչինչ՝ ի՞նչ են ուզում ասել, / Սաստիկ շտապելուց բառիմաստն են կորցրել:²

Տարրական դասարաններում բառապաշարի հարստացման միջոցով պետք է ընդլայնել աշակերտների մտահորիզոնը, հարստացնել գիտելիքները: Այդ աշխատանքներն իրականացվում են բառակազմական, բառի մասին բացատրման և նրա ճիշտ գործածման վերաբերյալ վարժությունների, հոմանիշների, հականիշների դուրսգրման միջոցով: Այդ նպատակով կատարում ենք ճանաչողական, կիրառական և ստեղծագործական բնույթի վարժություններ: Կրտսեր դպրոցականին պետք է վարժեցնել տեքստում ճանաչել նոր բառը, բառարանում գտնել նորածանոթ բառի բացատրությունը, այն կիրառել խոսքում՝ կազմելով բառակապակցություններ, նախադասություններ: Այս գործընթացը պետք է կրի շարունակական բնույթ, որպեսզի աշակերտի մեջ ձևավորվի նյութի մեջ նոր բառի ճանաչման ու ընկալման կարողություն: Նմանատիպ աշխատանք պետք է կազմակերպել թե՛ դասարանական, թե՛ արտադասարանական ընթերցման ժամանակ: Այս տարբերակը լայն հնարավորություն է տալիս աշակերտին անընդհատ և բազմակողմանիորեն հարստացնելու բառապաշարը՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ուսումնառության տարիներին ուսումնասիրվում են տարբեր առարկաներ, որոնց դասագրքերը մի մեծ բառարան են բառապաշարի հարստացման համար:

Տարրական դպրոցում կարևոր խնդիր է հիշողության զարգացմանն ուղղված աշխատանքների կազմակերպումը: Կրտսեր դպրոցականներից շատերն օժտված են մեխանիկական հիշողությամբ և ուսուցման ընթացքում բավականին հեշտ անգիր են անում ուսումնական տեքստերը: Հաճախ են հանդիպում այնպիսի երեխաներ, որոնք նյութը վերարտադրելիս այն կարդում են «օդում»՝ դասագրքի նյութը մտովի բերելով տեսողական դաշտ: Այս երևույթը դժվարության է հանգեցնում միջին դասարաններում, քանի որ ուսուցանվող նյութերն աստիճանաբար դառնում են բարդ ու ծավալուն: Աշակերտները սկսում են բառացի վերարտադրել իրենց մտապահածը: Նրանք չեն ձգտում բացահայտել երևույթի էությունը, այլ հաջողությամբ կրկնօրինակում են: Հետևաբար կրտսեր դպրոցում պետք է կատարելագործել հիշողությունը, յուրացնել տալ մտապահման ավելի իրատեսական մեթոդներ: Երեխան պետք է

² Գյուլամիրյան Ջ., Մայրենիի տարրական ուսուցման մեթոդիկա, Եր., 2015:

³ Էդիլյան Գ., Հայոց լեզվի մեթոդիկա, Թ., 1923:

սովորի իմաստավորել ուսումնական նյութը, հասկանալ, քանի որ մտածելու, իմաստավորելու ընթացքում նյութն ամրակայվում է երեխայի հիշողության մեջ:

Մտապահման գործընթացը պետք է անպայման վերահսկվի ծնողների և ուսուցչի կողմից: Նյութը հասկանալով մտապահելու կարողությունը զարգացնելու համար ուսուցիչը տեքստը բաժանում է իմաստային մասերի, քննարկում և բացատրում: Իմաստավորված ուսուցման դեպքում նյութը յուրացվում է ավելի հեշտ և վերարտադրելիս աշակերտների խոսքը կառուցվում է ավելի ճիշտ ու հասկանալի: Տարրական դպրոցում ձևավորելով նյութի մտապահման այս կարողությունը՝ միջին դպրոցականն արդեն չի դժվարանա ուսումնական ծավալուն տեքստերի մտապահման ու վերարտադրման ժամանակ:

Պատմության և նախադասության մասին գաղափարները տրվում են նկար-պատմությունների և նկար-նախադասությունների ու դրանց համապատասխան գծապատկերների միջոցով: Նկար-պատմություններն այն նկարներն են, որոնց բովանդակությունը կարելի է արտահայտել պատմությամբ, իսկ նկար-նախադասություններն այն նկարներն են, որոնց բովանդակությունը կարելի է արտահայտել մեկ նախադասությամբ:

Տառուսուցման մեթոդական շղթայի ներկայացմամբ՝ մեծ ծավալի պատրաստի գիտելիք հաղորդելը, ուրիշների մտածածը մեխանիկորեն սերտելն այլևս վաղ անցյալում են՝ իրենց տեղը զիջելով որոշակի տրամաբանական, ինքնուրույն և ստեղծագործական գործընթացների արդյունքում ձեռք բերած գիտելիքին, ներառարկայական և միջառարկայական կապերի ապահովմամբ՝ աշակերտի ամբողջական զարգացմանը:

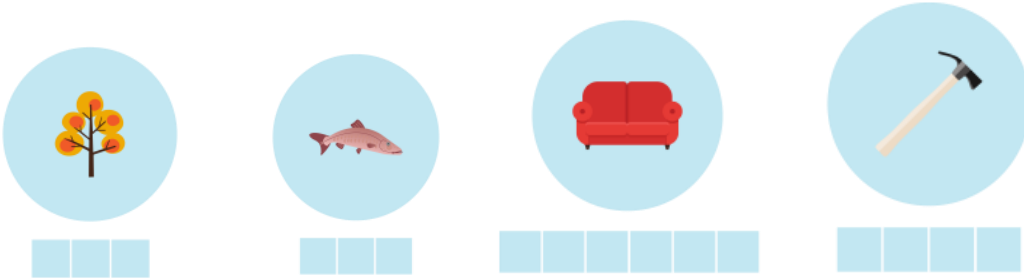
Երեխաների ստեղծագործական կարողությունները զարգացնելու համար խմբային համագործակցության միջոցով հորինում ենք բանաստեղծություններ, զվարճալի պատմություններ, հեքիաթներ և այլն: Ջ. Ռոդարին աշակերտների ստեղծագործական երևակայությունը զարգացնելու համար առաջարկում է «ստեղծագործական երևակայության երկանդամության» տարբերակը: «Մի բառն այն ժամանակ է կենդանանում, երբ հանդիպում է մյուսին, որը դրդում, ստիպում է առաջինին սովորության սահմաններից դուրս գալու, իմաստային նոր հնարավորություններ բացելու...»:³

Ռոդարին առաջարկում է ընտրել իմաստով իրարից շատ տարբեր 2 բառ և ձգտելով այդ 2 բառերի մեջ ստեղծել որևէ կապ՝ ակտիվացնել աշակերտների երևակայությունը (այդ բառերը կարող են ասել տարբեր աշակերտներ, վիճակահանություն կատարել և այլն): Կարծում ենք՝ այս տարբերակը բավականին կզարգացնի աշակերտների երևակայությունը և կխթանի ստեղծագործելու ցանկությունը, իսկ ուսուցումը կդառնա հետաքրքիր ու գրավիչ:

³ Գյուլամիրյան Ջ., Մայրենիի տարրական ուսուցման մեթոդիկա, Եր., 2015:

Ինչպես արդեն գիտենք, մեր խոսքը կազմված է բառերից, իսկ բառերը կազմված են հնչյուններից: Բառի մեջ եղած հնչյունների քանակը ցույց է տրվում հնչյունային գծապատկերի միջոցով: Բնականաբար, տարբեր բառերի հնչյունային գծապատկերները տարբեր կառուցվածք կունենան:

Օրինակ

Տարրական դասարաններում ուսումնական նյութն անցնելիս ուսուցիչը սովորեցնում է դուրս գրել հերոսներին բնութագրող բառերն ու արտահայտությունները, ձևավորում հերոսների արարքների դրդապատճառը որոշելու կարողություններ, պահանջում բանավոր կամ գրավոր արտահայտել իրենց կարծիքը հերոսների վարքագծի կամ դեպքերի վերաբերյալ: Ուսուցչի կողմից պետք է մշակվի նաև խոսքային տարբեր իրավիճակներում համապատասխան տարբեր ոճերով կապակցված խոսք կառուցելու կարողություններ. էքսկուրսիաների, դիտումների միջոցով կառուցել նկարագրական խոսք բնության, այս կամ այն առարկայի կամ երևույթի վերաբերյալ՝ կիրառելով ստեղծագործական և երևակայական կարողություններ, կազմել դատողական խոսք կարդացածի կամ լսածի վերաբերյալ և այլն:

Խոսքի զարգացմանն ուղղված վերոնշյալ բոլոր աշխատանքները հետապնդում են մեկ նպատակ՝ զարգացնել աշակերտների պատկերացումները, ընդարձակել մտահորիզոնը, ձևավորել բարոյական վարքագիծ, իսկ սերնդի կրթության և դաստիարակության գործընթացն իրականացվում է հանրակրթական դպրոցում: «Ինտելեկտուալ տեսանկյունից այն մարդուն կարելի է անվանել կրթված, որը ձեռք է բերել ուշադրության և դատողության կարողություն. նա տիրապետում է մտքի կարգապահությանը, կարողանում է կառավարել իր մտավոր ընդունակությունները»: «Իսկ գիտակցական ուշադրությունը միշտ կապված է դատողությունների, մտածմունքների, կշռադատությունների հետ. դա նշանակում է, որ երեխայի մեջ իր սեփական հարցն է առաջանում, որ նա գործնականորեն զբաղվում է դրան պատասխանելու համար նյութ որոնելով և ընտրելով, գիտակցելով այդ նյութի առանձնահատկություններն ու որակը՝ դրա պիտանելիությունը հարցի լուծման համար: Սեփական մտավոր ուժերից օգտվելու կարողություն է ձևավորվում»:

Անառարկելի է՝ լավ խոսելու, համարձակ մտքեր արտահայտելու, դատողություններ անելու համար մարդը նախ և առաջ վստահություն պիտի ունենա: Ջ.Գյուլամիրյանն աշակերտներին ակտիվ խոսքային գործունեության մեջ ներգրավելու խնդրի արդյունավետ լուծումը տեսնում է դասարանում վստահելի, անկաշկանդ մթնոլորտ ստեղծելու, ինչպես նաև յուրաքանչյուրի խոսքի իրավունքը հարգելու մեջ (Գյուլամիրյան «Խոսքի զարգացում» 2014թ.):

Գրելու կարողությունների ձևավորմանը նպաստում է նաև պլաստիլինից տառերի պատրաստելը և օդում ձեռքի շարժումով գրելը: Ինչ խոսք, շատ կարևոր է նկարելը, գունավորելը, որոնք մեծապես նպաստում են երեխայի ձեռքի մանր մոտորիկայի զարգացմանը: Բացի այդ շարժական խաղերը, որոնցում առկա են մատների վարժանքի էլեմենտներ, մեծապես օգնում են երեխային, միաժամանակ աննկատ և հաճելի ձևով զարգացնում: Այդ խաղերից է «Անձրև»-ը, որը սիրով են խաղում երեխաները:

Գրելու կարողությունների ձևավորման գուգահեռ պետք է աշխատանք կատարվի վայելչագրությունը պահպանելու համար: Նշեցիք, որ պետք է կետագծերով ցույց է տրվում հիմնական տողից վերև գտնվող օժանդակ տողերը: Ասեմ, որ սկզբնական շրջանում ես օգտագործում եմ տետրեր, որտեղ գծված են նաև այդ օժանդակ տողերը: Այն նպաստում է վայելչագրությանը և գրելու կարողությունների զարգացմանը: [4]

Դասը միննույն տարիքային խմբի կրթության կազմակերպման ձև է՝ կոնկրետ օրակարգով (դասացուցակ) և բոլորի համար միասնական կրթական ծրագրով: Այդ ձևում ներդրված են կրթական- դաստիարակչական գործընթացի բոլոր բաղադրիչները՝ նպատակ, բովանդակություն, միջոցներ, մեթոդներ, կազմակերպման և ղեկավարման գործունեություն և դրանից բխող դիդակտիկ տարրեր: Յուրաքանչյուր դաս սկսվում է վերջնական նպատակի գիտակցումով և դրա ճշգրիտ, կոնկրետ սահմանումով, այնուհետև նպատակին հասնելու միջոցների հաստատմամբ և վերջապես նպատակին հասնելու մեթոդների սահմանմամբ:⁴

Նպատակների ձևակերպման հնարքները ձևավորում են գործողության շարժառիթը, անհրաժեշտությունը: Աշակերտը գիտակցում է իր դերը գործողություններում և սեփական կյանքում: Նպատակադրման գործընթացը խմբային գործունեություն է, յուրաքանչյուր աշակերտը մասնակից է, ակտիվ գործիչ, զգում է իրեն որպես ընթանուր ստեղծագործության իրականացնող: Աշակերտները սովորում են իրենց մտքերն արտահայտել, իմանալով, որ իրեն կլսեն և կընկալեն: Սովորում են լսել մյուսներին, առանց որի փոխազդեցություն չի ստացվի: Նպատակադրման նկատմամբ հատկապես այսպիսի մոտեցումն արդյունավետ է և ժամանակակից Նպատակին հնարավոր է հասնել բազմաթիվ խնդիրներ իրականացնելու

⁴ 1.Գյուլամիրյան Ջ., Հայոց լեզվի մեթոդիկա , Զանգակ 97 , Երևան, 2009:

ճանապարհով: Յուրաքանչյուր խնդիր առաջադրվում է ընդհանուր նպատակին հասնելու հաշվարկով: Այս գործընթացը կոչվում է ուսուցանման մարտավարություն:

Ձեռքի տակ ունենալով հստակ նյութ, ելնելով հստակ պայմաններից՝ դասարանի աշակերտների կազմը և քանակը, ուսումնական միջոցների առակայությունը, տարբեր տեսակի ձեռնարկներ և այլն, ուսուցիչն ընտրում է այնպիսի մեթոդներ և դրանց հետ աշխատելու հնարքներ, որոնք կնպաստեն նյութի յուրացմանը, այսինքն լուծվում է միավոր խնդիր: Հետևաբար խնդիրը հանդիսանում է ուսուցման ընդհանուր նպատակին հասնելու փուլ: Այսպիսով դասի գործնական նպատակի ձևակերպման ժամանակ ուսուցիչը պետք է նշի այնպիսի կարողություններ և հմտություններ, որոնք պետք է ձևավորվեն կամ կատարելագործվեն դասի ընթացքում, այնուհետև նշված գործնական նպատակը հստակեցվում է գործնական խնդիրներով: Մեկ գործնական նպատակը կարելի է իրականացնել մի քանի դասի ընթացքում, իսկ գործնական խնդիրները լուծվում են կոնկրետ դասի ընթացքում: Ճիշտ կառուցված դասապրոցեսում տարբերակում ենք դասի խնդրի 3 տիպեր՝ 1-ին տիպի խնդիրներ:⁵

Գիտելիքների ստացման խնդիրներ: Միտված են որևէ գործողության կատարման հմտությունների ուսուցմանը: Օրինակ՝ գրագետ գրելը, քարտեզով կողմնորոշվելը, կողմնացույցից օգտվելը, Համացանցից օգտվելը, անհրաժեշտ տեղաեկատվության փնտրումը և այլն: 2-րդ տիպի խնդիրներ: Հմտությունների ձեռքբերման խնդիրներ: Այս խնդիրները պահանջում են տարբերել ուսումնասիրվող գործողության ճիշտ կատարումը սխալ կատարումից: Օրինակ՝ տարբերեն 1-ին տիպի խնդիրների ճիշտ կատարումը սխալից: 3-րդ տիպի խնդիրներ: Դիրքորոշման ձևավորման խնդիրներ: Այս խնդիրները պահանջում են ուսումնասիրվող գործողության ճիշտ կատարման առանձնահատկությունների սահմանման, մեկնաբանման և հիմնավորման կարողություններ: Ուսուցման խնդիրը այնպիսի գիտելիքների և կարողությունների շարադրումն է, որոնցից աշակերտները կարող են օգտվել կամ դրանց վրա հիմնվել ուսումնառության տվյալ տեսական և գործնական փուլի ավարտից հետո:

Ճիշտ ձևակերպվելու դեպքում խնդիրները հնարավորություն են տալիս փոխանցել հաղորդագրություններ՝ ուսուցչից աշակերտին, միևնույն և տարբեր ուսումնական հաստատությունների ուսուցիչների միջև: Հատկանշական է, որ խնդիրների ճիշտ ձևակերպմամբ աշակերտները ստանում են կոնկրետ պարտավորություններ. ուսուցիչը կազմակերպում է կրթական գործընթացը՝ դասախոսություններ, մեթոդական ցուցումներ, կոնսուլտացիաներ, իսկ աշակերտները, որոնք ի սկզբանե գիտեին, ինչի են ձգտում, խրախուսվում են մասնակցել ինքնուսուցմանը: Խնդիրների ձևակերպումն ստիպում է տարբերակել առաջնահերթությունները

⁵4.Թորոպյան Կ., Չիբուխյան Կ., Բալայան Ա., Ինչպես պլանավորել մայրենիի դասը, 2-րդ դասարան, Զանգակ, 2016:
5.Մանուկյան Ս. Պ., Մանկավարժական և աշակերտական դասանպատակները, Եր., <<Լուսաբաց>>, 2003:

և սահմանել կարևոր տեղեկատվությունն ու հմտությունները: Խնդիրներին անտեղյակ աշակերտներն ընկնում են անորոշության մեջ, ինչն էլ գործնականում նվազեցնում է յուրացվող գիտելիքների ծավալն ու խորությունը:

Եթե դասի խնդիրները վերջնակետ են, որտեղ ձգտում են հասնել ուսումնական գործընթացի մասնակիցները, ապա դասի պլանը այդ վերջնակետին հասնելու երթուղին է, իսկ գնահատումը հնարավորություն է տալիս որոշել հասել են վերջնակետին, թե՞ ոչ: Լավ պլանավորումը ներառում է 3 բաղադրիչներ՝

1. Որո՞նք են ուսուցման նպատակները (գիտելիքներ, հմտություններ և կարողություններ):

2. Ինչպիսի՞ն է դասի կառուցվածքը:

3. Ինչպե՞ս պետք է գնահատել աշակերտների գիտելիքները և հմտությունները:

Աշակերտները պետք է իմանան, որ գնահատականը միշտ կախված է դասի խնդիրների կատարումից: Յուրաքանչյուր դասի նպատակի և խնդիրների ձևակերպումից հետո, անհրաժեշտ է որոշել դասավանդման մեթոդները և դասի կառուցվածքը:[2]

Նպատակները պետք է բավարար լարվածություն ունենան, հասանելի լինեն, աշակերտների կողմից ընկալելի լինեն, առաջընթացային և ճկուն լինեն, այսինքն արձագանքեն պայմանների փոփոխությանը և նպատակին հասնելու հնարավորություններին: Մակայն նույնիսկ նպատակների ամենակատարյալ համակարգը նվազ արդյունավետություն կունենա, եթե ուսուցիչն այդ նպատակներին աշակերտների գործողությունների միջոցով հասնելու ճանապարհների վերաբերյալ ճշմարիտ պատկերացումներ չունենա: Ուսուցիչը և աշակերտը հանդիսանում են նպատակի իրականացման սուբյեկտներ և այդ սուբյեկտների գործունեությունների համաձայնեցումը հանդիսանում է մանկավարժական հմտության չափանիշներից մեկը: Արդի մանկավարժությունը պահանջում է նպատակների հստակ ձևակերպում և կատարման պարզություն: Դրա համար անհրաժեշտ է աշակերտներին սովորեցնել գլխավորն առանձնացնելը, այսինքն ուսուցման նպատակներն ընտրելը: Որպեսզի ուսուցչի նպատակները դառնան նաև աշակերտների նպատակները, անհրաժեշտ է օգտագործել նպատակադրման հնարներ:

Հայ գրաճանաչության մեթոդիկայի պատմության մեջ կարելի է գտնել բազմաթիվ օրինակներ, որոնք հաստատում են վերը նշվածը: Հնչյունաբանությունը, գրաճանաչությունը մշտապես մեթոդներ է թելադրել ուսուցչին և աշակերտին, հիմնավորել է հնչյունային վերլուծական-համադրական աշխատանքի ընթացքն ու կիրառված հնարները, իսկ այսօրվա հեղինակներին օգնել է որոշելու ուսուցանվող հնչյուն-տառերի հաջորդականությունը: Այսպես, օրինակ, երեխաները նախ պիտի ճանաչեն այն հնչյուն-տառերը, որոնք համապատասխանում են պարզ հնչյուններին: Այդպիսի պարզ հնչյուններ են ձայնավորները և մի շարք բաղաձայն

հնչյուններ (ս, ր, տ, շ, լ, մ, կ, ն, պ): Հայ իրականության մեջգործող այբբենարաններում այս հնչյունները գրեթե նույն հաջորդականությամբ էլ ներկայացվում են այբենարանից այբենարան: Այնուհետև հերթով դասկարգվում են և աշակերտին ներկայացվում, ըստ հնչման աստիճանական բարդացման, հնչյուն-տառերը: Ի դեպ մեր ուսումնասիրած այլալեզու բազմաթիվ այբբենարաններում ևս տառերի ուսուցման հաջորդականությունը որոշված է նույն սկզբունքով:⁶

⁶ 1.Գյուլամիրյան Ջ., Հայոց լեզվի մեթոդիկա , Ջանգակ 97 , Երևան, 2009:

2.Գյուլամիրյան Ջ., Մայրենիի տարրական ուսուցման մեթոդիկա, Եր., 2015:

Եզրակացություն

Գրաճանաչության փուլում յուրացվող տառերի հաջորդականության որոշման երկրորդ սկզբունքը պայմանավորված է վերը նշված խնդրի կարևորմամբ, որքան հնարավոր է քիչ ժամանակում, սահմանափակ տառերով, աշակերտներին կարդալ սովորեցնել: Այս հանգամանքը թելադրում է այն հնչյուն-տառերի առաջնահերթ ուսուցումը, որոնք խոսքում ունեն բարձր հաճախականություն. բնականաբար այդ հնչյուն-տառերով կարելի է կազմել և կարդալ բառեր, բառակապակցություններ, նախադասություններ և կապակցվածքնագրեր:

Նշենք որ, «լավ այբբենարանի» չափանիշներից մեկը որքան հնարավոր է շուտ կարդալ սովորեցնելն է: Ուշագրավ է և հիմնավոր, որ խոսքում թարձր հաճախականություն ունեցող հնչյունտառերը նաև պարզ են և բարեհունչ: Դրանք ևս վերը նշված հնչյունտառերն են:

Գրաճանաչության գործընթացի կազմակերպման ընթացքում հնչյուն-տառերի ուսուցման հաջորդականությունը միայն հնչույթաբանությամբ չի պայմանավորված և գրաճանաչության մեթոդիկայի հիմքում միայն հնչյունաբանությունը չի դրված: Կարդալը սերտորեն առնչվում է խոսքի գրավոր տեսակին:

Պատահական չէ, որ գրաճանաչության մեթոդիկայի համաձայն՝ կարդալն ու գրելը պիտի միասին ուսուցանել. կարդալը նպաստում է գրելու կարողության ձևավորմանը, իսկ գրելը՝ կարդալու: Այդ հիմնավորմամբ էլ՝ միանգամայն օրինաչափ է խոսքային գործունեության այդ տեսակի (կարդալու) առնչությունը տառատեսակի՝ տառերի գրաֆիկայի հետ: Այս է պատճառը, որ հնչյունաբանությունը և խոսքում հնչյունների գործածման հաճախականությունը հավասարապես գրաճանաչության ընթացքում կարևորվում են:

Տառերի հաջորդականության որոշման չափանիշ է համարվում նաև տառերի գրաֆիկան: Ցավոք, հայերենի տառապատկերների ուսումնասիրության և գրաճանաչության շրջանի համար երաշխավորելիության չափանիշների համատեքստում թե՛ պատմական, թե՛ արդի մասնագիտական գրականության մեջ մենք դրանք չենք բացահայտել:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Գյուլամիրյան Ջ., Հայոց լեզվի մեթոդիկա , Ջանգակ 97 , Երևան, 2009:
2. Գյուլամիրյան Ջ., Մայրենիի տարրական ուսուցման մեթոդիկա, Եր., 2015:
3. Էդիլյան Գ., Հայոց լեզվի մեթոդիկա, Թ., 1923:
4. Թորոսյան Կ., Չիբուխյան Կ., Բալայան Ա., Ինչպես պլանավորել մայրենիի դասը, 2-րդ դասարան, Ջանգակ, 2016:
5. Մանուկյան Ս. Պ., Մանկավարժական և աշակերտական դասանպատակները, Եր., <<Լուսաբաց>>, 2003: